

ZDZISŁAW GAWLIK ■ ANDRZEJ JANIAK ■ GRZEGORZ KOZIEŁ
ADAM OLEJNICZAK ■ AGNIESZKA PYRZYŃSKA
TOMASZ SOKOŁOWSKI

KODEKS CYWILNY

KOMENTARZ LEX

REDAKCJA NAUKOWA
ANDRZEJ KIDYBA

TOM III
ZOBOWIĄZANIA. CZĘŚĆ OGÓLNA

2. WYDANIE

a Wolters Kluwer business

ZDZISŁAW GAWLIK ■ ANDRZEJ JANIAK ■ GRZEGORZ KOZIEŁ
ADAM OLEJNICZAK ■ AGNIESZKA PYRZYŃSKA
TOMASZ SOKOŁOWSKI

KODEKS CYWILNY

KOMENTARZ LEX

REDAKCJA NAUKOWA
ANDRZEJ KIDYBA

TOM III
ZOBOWIĄZANIA. CZĘŚĆ OGÓLNA

2. WYDANIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

*Stan prawny na 15 czerwca 2014 r.
z uwzględnieniem zmiany wynikającej z ustawy z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta,
która wejdzie w życie 25 grudnia 2014 r. (Dz. U. poz. 827)*

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Joanna Cybulska

Opracowanie redakcyjne
Agata Czuj

Łamanie
Wolters Kluwer

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN: 978-83-264-3274-3
2. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wprowadzenie	15
Komentarz do zmian w kodeksie cywilnym wynikających z ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta	19
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	29
KSIĘGA TRZECIA	
ZOBOWIĄZANIA	31
TYTUŁ I	
PRZEPISY OGÓLNE	31
TYTUŁ II	
WIELOŚĆ DŁUŻNIKÓW ALBO WIERZYCIELI	135
DZIAŁ I. Zobowiązania solidarne	135
DZIAŁ II. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	213
TYTUŁ III	
OGÓLNE PRZEPISY O ZOBOWIĄZANIACH UMOWNYCH	231
TYTUŁ IV	
(uchylony).	344
TYTUŁ V	
BEZPODSTAWNE WZBOGACENIE	344
TYTUŁ VI	
CZYNY NIEDOZWOLONE	415

TYTUŁ VI	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SZKODĘ WYRZĄDZONĄ PRZEZ PRODUKT NIEBEZPIECZNY	595
TYTUŁ VII	
WYKONANIE ZOBOWIĄZAŃ I SKUTKI ICH NIEWYKONANIA	638
DZIAŁ I. Wykonanie zobowiązań	638
DZIAŁ II. Skutki niewykonania zobowiązań	696
DZIAŁ III. Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych	766
TYTUŁ VIII	
POTRĄCENIE, ODNOWIENIE, ZWOLNIENIE Z DŁUGU	794
TYTUŁ IX	
ZMIANA WIERZycIELA LUB DŁUŻNIKA	850
DZIAŁ I. Zmiana wierzyciela	850
DZIAŁ II. Zmiana dłużnika	924
TYTUŁ X	
OCHRONA WIERZycIELA W RAZIE NIEWYPŁACALNOŚCI DŁUŻNIKA	946
Skorowidz rzeczowy	995

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.w. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030)

- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.)
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- pr. aut. – ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
- pr. bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)
- pr. czek. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (Dz. U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.)
- pr. dew. – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 826 z późn. zm.)
- pr. weksl. – ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz. U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.)
- p.u.n. – ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1112 z późn. zm.)
- p.w.k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94 z późn. zm.)
- p.w.p. – ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410)
- u.d.u. – ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 950 z późn. zm.)
- u.g.n. – ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.)
- u.k.p. – ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 216 z późn. zm.)
- u.k.s. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 z późn. zm.)

-
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotecie (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 707 z późn. zm.)
- u. kr. kons. – ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 126, poz. 715 z późn. zm.)
- u.o.k.k. – ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.)
- u.o.p.k. – ustawa z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1225)
- u.o.p.l. – ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 150)
- u.r.f.p.b. – ustawa z dnia 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 18, poz. 82 z późn. zm.)
- u.s.k. – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 141, poz. 1176 z późn. zm.)
- u.s.d.g. – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
- u.s.m. – ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1222)
- u.s.r.s. – ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. Nr 179, poz. 1843 z późn. zm.)
- u.u.o. – ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu

- Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 392 z późn. zm.)
- u.w.l. – ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn.: Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 z późn. zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)
- u.z.l. – ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634 z późn. zm.)
- u.z.r. – ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 67, poz. 569 z późn. zm.)

2. Organy orzekające

- ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości
- GKA – Główna Komisja Arbitrażowa
- NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
- SA – sąd apelacyjny
- SN – Sąd Najwyższy
- UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- TK – Trybunał Konstytucyjny
- WSA – wojewódzki sąd administracyjny

3. Czasopisma

- Acta UW r. – Acta Universitatis Wratislaviensis
- Apel. Lub. – Apelacja Lubelska
- Apel. W-wa – Apelacja Warszawska
- Biul. PK – Biuletyn Prokuratury Krajowej
- Biul. SA – Biuletyn Sądu Apelacyjnego
- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego

Dz. U.	– Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	– Dziennik Urzędowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
Mon. Pod.	– Monitor Podatkowy
Mon. Praw.	– Monitor Prawniczy
Mon. Pr. Bank.	– Monitor Prawa Bankowego
Mon. Pr. Pr.	– Monitor Prawa Pracy
Mon. Spół.	– Monitor Spółdzielczy
NP	– Nowe Prawo
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSG	– Orzecznictwo Sądów Gospodarczych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Karna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
POP	– Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	– Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Gosp.	– Prawo Gospodarcze
Pr. Pr.	– Prawo Pracy
Pr. Sp.	– Prawo Spółek
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prz. Leg.	– Przegląd Legislacyjny

Prz. Pod.	– Przegląd Podatkowy
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	– Studia Cywilistyczne
SPE	– Studia Prawno-Ekonomiczne
St. Praw.	– Studia Prawnicze
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŚI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
ZNUWr	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego
ZPUKSW	– Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

4. Literatura ogólna

G. Bieniek, Komentarz, t. [ ] – *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania, t. I i II*, Warszawa 2007, 2008, 2009, 2011

W. Czachórski, Zobowiązania – W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 1974, 1994, 1999, 2002, 2007, 2009

E. Gniewek, Komentarz, t. [ ] – *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, t. I i II, Warszawa 2004

E. Gniewek, Komentarz – Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2006, 2008, 2011, 2012

E. Gniewek, P. Machnikowski, Komentarz – Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2013

A. Kidyba, Prawo handlowe – A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2006, 2013

Komentarz, t. [ ] – *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. I. Bielskiego, J. Ignatowicza, J. Pietrzykowskiego, Z. Resicha, t. I–III, Warszawa 1972

K. Pietrzykowski, Komentarz, t. [ ] – *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Pietrzykowskiego, t. I, Warszawa 2005, 2008, 2011, 2013; t. II, Warszawa 2009, 2011, 2013

Z. Radwański, Prawo cywilne – Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1995, 1997

Z. Radwański, A. Olejniczak, Prawo cywilne – Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013

Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania – Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2006, 2007, 2008, 2009, 2012

Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, Zobowiązania – Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2012

System prawa cywilnego, t. [ ] – *System prawa cywilnego*, t. I, pod red. S. Grzybowskiego, wyd. I, Ossolineum 1974, wyd. II, Ossolineum 1985; t. III, cz. 1, pod red. Z. Radwańskiego, Ossolineum 1981; t. III, cz. 2, pod red. S. Grzybowskiego, Ossolineum 1976

System prawa prywatnego, t. [ ] – *System prawa prywatnego*, t. 1, pod red. M. Safjana, Warszawa 2012; t. 2, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2002, 2008; t. 3, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2013; t. 4, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2012; t. 5, pod red. E. Łętowskiej, Warszawa 2013; t. 6, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2009, 2010, 2013, 2014; t. 7, pod red. J. Rajskiego, Warszawa 2011; t. 8, pod red. J. Panowicz-Lipskiej, Warszawa 2011; t. 9, pod red. W.J. Katnera, Warszawa 2010; t. 14A, pod red. R. Skubisza, Warszawa 2011; t. 14B, pod red. R. Skubisza, Warszawa 2012; t. 16, pod red. A. Szajkowskiego, Warszawa 2008

J. Winiarz, Komentarz, t. [ ] – *Kodeks cywilny z komentarzem*, t. I-II, pod red. J. Winiarza, Warszawa 1989

Wprowadzenie

Księga trzecia „Zobowiązania” w komentarzu do kodeksu cywilnego podzielona została na dwie części: ogólną i szczególną. Punktem odniesienia niniejszego opracowania będą art. 353–534 k.c., czyli tzw. część ogólna. Zostały one skomentowane według identycznych zasad jak w dotychczas opublikowanych księgach. Szczególne znaczenie prawne zobowiązań, w tym części ogólnej, jest nie do przecenienia. Formułuje się w niej podstawowe normy prawa zobowiązań, do jakich należy zaliczyć zasadnicze dla prawa kontraktowego zasady: swobody umów, *pacta sunt servanda*, *rebus sic stantibus*, nominalizmu itd.

Komentowana część, zwana ogólną, doprecyzowuje reguły zachowania się wierzyciela i dłużnika w wykonaniu zobowiązania, a także omawia skutki odstępstwa od prawidłowego modelu wykonania zobowiązania. Przepisy księgi trzeciej kodeksu cywilnego są wyrazem jednej z zasadniczych idei, jaka jest realizowana przez prawo cywilne, którą jest wyrównywanie uszczerbku, jakiego doznaje osoba w dobrach przez państwo chronionych.

Należy zwrócić uwagę na to, że mimo obowiązywania księgi trzeciej od 1964 r., poza zmianami dokonywanymi w momentach przełomowych, przede wszystkim ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz. U. Nr 55, poz. 321 z późn. zm.), kształt tych przepisów zasadniczo się obronił. Jednakże zmian było stosunkowo dużo. Najważniejsze dokonane zostały ustawami: z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 114, poz. 542); z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. Nr 22, poz. 271 z późn. zm.); z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 408); z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692 z późn. zm.).

Nie można zapomnieć również o zmianach dokonanych ustawami: z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668 z późn. zm.); z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 71, poz. 733 z późn. zm.); z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie i uchyleniu niektórych ustaw w związku z uzyskaniem przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 96, poz. 959); z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 157, poz. 1316); z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538); z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 82, poz. 557).

W ostatnich kilku latach, kiedy stosunki gospodarcze i prawne wydają się stać na mocnych podstawach, dokonano zmiany tylko kilku przepisów części ogólnej księgi trzeciej:

- art. 358 § 1 i 2 k.c. (zmieniony ustawą z dnia 23 października 2008 r., Dz. U. Nr 228, poz. 1506), w którym nastąpiło zniesienie obowiązującej dotychczas zasady walutowości,
- art. 385 § 2 k.c. (zmieniony ustawą z dnia 2 kwietnia 2009 r., Dz. U. Nr 79, poz. 662), który ustala zasadę jasności formułowania treści wzorca umownego,
- art. 417¹ § 2 k.c. (zmieniony ustawą z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz. U. Nr 155, poz. 1037),
- art. 449¹¹ k.c. (uchylony ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe, Dz. U. Nr 80, poz. 432), który zakazywał umownego wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności określonej w przepisach regulujących odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, także w razie dokonania wyboru prawa obcego,
- art. 510 § 2 k.c. (zmieniony ustawą z dnia 18 marca 2011 r., Dz. U. Nr 85, poz. 458), który reguluje zasady uznania ważności umowy przelewu,
- dodano art. 381¹, 454¹, 492¹ k.c. oraz zmieniono treść art. 494 k.c. (ustawą z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta, Dz. U.

poz. 827), zmiany te wejdą w życie 25 grudnia 2014 r. i zostały omówione w Komentarzu do zmian w kodeksie cywilnym.

Wszystkie wskazane powyżej nowelizacje kodeksu cywilnego zostały uwzględnione w komentarzu.

Praca jest pracą zbiorową, a nie wspólną, stąd każdy z autorów odpowiada za swoje poglądy

Lublin, 15 czerwca 2014 r.

Prof. zw. dr hab. Andrzej Kidyba

Komentarz do zmian w kodeksie cywilnym wynikających z ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta

Uwagi wstępne

1. Dnia 25 października 2011 r. została przyjęta dyrektywa 2011/83/EU Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie praw konsumentów (Dz. Urz. UE L 304 z 22.11.2011, s. 64). Dyrektywa ta, nazywana dyrektywą o prawach konsumentów, zmienia dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji, a także zmienia dyrektywę Rady 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Jednocześnie nowa dyrektywa o prawach konsumenta uchyla dyrektywę Rady 85/577/EWG w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do umów zawartych poza lokalem przedsiębiorstwa i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość. Nowa dyrektywa o prawach konsumentów oparta jest na modelu harmonizacji zupełnej (art. 4), tym samym państwa członkowskie nie mogą kształtować we własnym systemie prawnym odmiennych przepisów od tych, które wprowadza dyrektywa, w tym również przepisów surowszych lub łagodniejszych, zapewniających inny poziom ochrony konsumentów. Jednak w bardzo ograniczonym zakresie dyrektywa przewiduje możliwość pewnych odstępstw i w oznaczonych ramach państwa członkowskie uzyskały pewną swobodę decyzji.

2. W następstwie zmian prawa Unii Europejskiej konieczne stało się dostosowanie polskiego systemu prawnego do postanowień nowej dyrektywy 2011/83/EU o prawach konsumentów. W tym celu 30 maja 2014 r. zo-

stała uchwalona ustawa o prawach konsumenta (Dz. U. poz. 827), która uchyła ustawę z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz. U. z 2012 r. poz. 1225) oraz ustawę z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 141, poz. 1176 z późn. zm.). Z uwagi na sześciomiesięczny termin *vacatio legis*, liczony od dnia jej ogłoszenia, ustawa o prawach konsumenta wejdzie w życie 25 grudnia 2014 r. i znajdzie zastosowanie do umów zawartych po tej dacie (art. 51 ustawy).

3. Celem ustawy jest doprowadzenie do ujednoczenia i uściślenia przepisów dotyczących umów konsumenckich, zwłaszcza zawieranych w okolicznościach nietypowych (poza lokalem przedsiębiorstwa oraz na odległość) w zakresie obowiązków informacyjnych, wymogów formalnych związanych z zawieraniem takich umów oraz prawa odstąpienia od nich. Jednak w drugiej części unormowań zawartych w ustawie o prawach konsumenta ustawodawca dokonał nowej transpozycji dyrektywy 1999/44/WE o sprzedaży konsumenckiej, w drodze nowelizacji kodeksu cywilnego, w szczególności modyfikując przepisy dotyczące rękojmi i gwarancji. Dyrektywa 1999/44/WE o sprzedaży konsumenckiej realizuje model harmonizacji minimalnej (art. 8 ust. 2 dyrektywy), umożliwiając wzajemne dostosowanie treści zawartych w dyrektywie oraz kodeksie cywilnym.

4. W niewielkim zakresie nowelizacja kodeksu cywilnego wykracza poza przepisy regulujące umowę sprzedaży, umowę o dzieło i umowę komisu. W księdze pierwszej kodeksu zmianie uległ art. 22¹. Natomiast inne zmiany nastąpiły w księdze trzeciej, w ogólnych przepisach o zobowiązaniach umownych (dodano art. 383¹) oraz w przepisach regulujących wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania (dodano art. 454¹, 492¹ i zmieniono art. 494). Właśnie te zmiany stanowią przedmiot uwag zamieszczonych poniżej. Komentarz został ograniczony wyłącznie do treści związanych z dokonywaną nowelizacją. W pozostałym zakresie swoją aktualność zachowują uwagi do poszczególnych przepisów zawarte w zasadniczej części komentarza.

5. Ustawą o prawach konsumenta zmieniony został art. 22¹ k.c., w którym dodano słowa „z przedsiębiorcą”, pozostawiając resztę jego treści bez zmian. Przez uzupełnienie treści art. 22¹ o sformułowanie „z przedsiębiorcą” ustawodawca dostosował jego brzmienie do powszechnie akceptowanego stanowiska, że **pojęcie konsumenta** ma normatywne zastosowanie

wyłącznie w przypadkach, gdy **drugą stroną stosunku cywilnoprawnego jest przedsiębiorca**. Fakt ten uwzględniały wcześniejsze definicje konsumenta (o osobie zawierającej umowę z przedsiębiorcą stanowiły uchylone już przepisy art. 384 § 3 k.c. oraz art. 4 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 z późn. zm.). Także art. 3 dyrektywy 2011/83/UE o prawach konsumenta stanowi, że ta regulacja prawna ma zastosowanie „do każdej umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem”.

6. Nie ulega wątpliwości, że odrębny reżim prawny, obejmujący unormowania dotyczące konsumentów (prawo konsumenckie), tworzony jest wyłącznie w celu ochrony ich interesów w stosunkach z nierównymi dla tych podmiotów partnerami, a tymi są przedsiębiorcy. Konsumentem, o którym stanowią przepisy prawne, jest więc taka osoba, która dokonuje z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. W konsekwencji, o ile istnieje możliwość dokonywania czynności prawnych w ramach szczególnie uregulowanego obrotu obustronnie profesjonalnego (między przedsiębiorcami), to nie ma odrębnej regulacji dla sytuacji, gdy dokonującym czynności prawnej z konsumentem miałby być inny konsument. Brak też uzasadnienia dla wyodrębnienia takiego reżimu prawnego z przepisów o ogólnym zastosowaniu.

7. W związku z treścią komentowanego przepisu należy zauważyć, że zakres zastosowania unormowań chroniących konsumenta jest jednak szerszy, niż *prima facie* mogłoby się wydawać. Istotne znaczenie ma bowiem okoliczność, że ochrona ta również przysługuje pomimo istnienia związku między czynnością prawną osoby fizycznej i działalnością gospodarczą lub zawodową, prowadzoną przez daną osobę. Za konsumenta może bowiem zostać uznana także osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, a więc osoba spełniająca przesłanki z art. 43¹ k.c. Przepis art. 22¹ k.c. wymaga tylko, aby dokonywała czynności prawnej, która nie jest związana **bezpośrednio** z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Uznanie określonej osoby za konsumenta dotyczy konkretnego stosunku prawnego, w ramach którego podmiot ten dokonuje czynności z przedsiębiorcą. Jak podkreślono w pkt 17 preambuły dyrektywy 2011/83/UE o prawach konsumenta, w przypadku umów o podwójnym charakterze, a więc gdy umowa zawierana jest w celach, które częściowo są związane z działalnością handlową danej osoby, a częściowo nie są z nią związane, przy czym cel handlowy

jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy, taka osoba również powinna być uznawana za konsumenta.

Art. 383¹. Przedsiębiorca nie może żądać od konsumenta opłaty za skorzystanie z określonego sposobu zapłaty przewyższającej poniesione przez przedsiębiorcę koszty w związku z tym sposobem zapłaty.

1. Często praktyką stosowaną w obrocie konsumenckim jest obciążanie konsumenta obowiązkiem poniesienia kosztów związanych z określonym sposobem wykonania świadczenia pieniężnego. Nieraz przedsiębiorca, premiując określony sposób zapłaty, ustala opłatę za inne sposoby dokonywania świadczenia pieniężnego, która jest niewspółmiernie wysoka do poniesionych przez siebie kosztów.

2. Ustawą o prawach konsumenta wprowadzony został do kodeksu cywilnego nowy przepis, który poważnie ogranicza swobodę kształtowania odpłatności, związanej z wyborem określonego sposobu zapłaty. Komentowany przepis ma **zastosowanie do umów zawieranych między przedsiębiorcą a konsumentem**.

3. Na podstawie nowego przepisu **maksymalna wysokość opłaty**, którą przedsiębiorca będzie mógł w umowie obciążyć konsumenta za skorzystanie z określonego sposobu zapłaty, to kwota **równa wysokości kosztów poniesionych przez przedsiębiorcę** w związku z tym sposobem zapłaty.

4. Przepis art. 383¹ wprowadza do kodeksu cywilnego postanowienia art. 19 dyrektywy 2011/83/UE o prawach konsumentów, który stanowi, że państwa członkowskie zakazują przedsiębiorcom pobierania od konsumentów, w związku ze stosowaniem określonych sposobów płatności, opłat, które są wyższe od kosztów poniesionych przez przedsiębiorców w związku z korzystaniem z tych sposobów.

Art. 454¹. Jeżeli przedsiębiorca jest obowiązany przesłać rzecz konsumentowi do oznaczonego miejsca, miejsce to uważa się za miejsce spełnienia świadczenia. Zastrzeżenie przeciwne jest nieważne.

1. Nowy przepis kodeksu cywilnego, wprowadzony ustawą o ochronie praw konsumenta, oznacza dla określonych w nim przypadków

miejsce spełnienia świadczenia, uzupełniając w ten sposób regulację prawną zawartą w art. 454 k.c. Nowe unormowanie ma charakter bezwzględnie wiążący i uniemożliwia odmienną regulację umowną w zakresie nim określonym. Komentowany przepis ma zastosowanie do stosunków między konsumentami a przedsiębiorcami i ustala miejsce spełnienia świadczenia, jeżeli na przedsiębiorcy ciąży obowiązek przesłania rzeczy konsumentowi do oznaczonego miejsca. **Oznaczone w umowie miejsce przesłania** jest właśnie wskazanym przez ustawę **miejscem spełnienia świadczenia** przez przedsiębiorcę. Wyłącznie spełnienie świadczenia w tym miejscu jest równoznaczne z prawidłowym wykonaniem zobowiązania przez przedsiębiorcę i nie naraża go na zarzut nienależytego wykonania obowiązków dłużnika, a w konsekwencji – odpowiedzialność odszkodowawczą.

2. Komentowany przepis uzupełnia nową regulację prawną, określającą reguły dotyczące wydania rzeczy konsumentowi, zwłaszcza co do skutków uchybienia przez przedsiębiorcę obowiązkom w tym zakresie oraz przejścia niebezpieczeństwa przypadkowej utraty lub zniszczenia rzeczy (w szczególności, poza art. 383¹, także art. 494 § 2, art. 543¹ i 548 § 3). Obowiązujące dotychczas przepisy kodeksu cywilnego miały charakter względnie wiążący, a ustawa o sprzedaży konsumenckiej nie regulowała kwestii wydania rzeczy oraz przejścia ryzyka przypadkowej utraty lub zniszczenia rzeczy.

3. Istotne znaczenie należy przypisać tej zmianie dla umów dotyczących tzw. sprzedaży wysyłkowej. Ustawodawca dążył do zapewnienia spójności unormowań chroniących konsumenta, korzystającego ze sprzedaży wysyłkowej, a dotyczących miejsca spełnienia świadczenia oraz przejścia ryzyka przypadkowej utraty lub zniszczenia rzeczy podczas realizowania sprzedaży wysyłkowej. W konsekwencji, jeżeli w umowie postanowiono, że rzecz ma zostać dostarczona do miejsca zamieszkania konsumenta, ryzyko przypadkowej utraty lub zniszczenia rzeczy będzie ponosić sprzedawca (por. art. 454¹ w zw. z art. 548 k.c.).

4. Przepisy art. 454¹ k.c. oraz art. 548 k.c. zostały skorelowane także w tym celu, aby zapewnić zgodność prawa polskiego z postanowieniami art. 20 dyrektywy 2011/83/UE o prawach konsumentów, który wymaga, aby w przypadku umów, zgodnie z którymi przedsiębiorca wysyła towary konsumentowi, ryzyko utraty lub uszkodzenia towarów przechodzi na konsumenta w chwili wejścia przez konsumenta lub osobę trzecią wskazaną przez konsumenta, inną niż przewoźnik, w fizyczne posiadanie towarów.

Jednakże ryzyko przechodzi na konsumenta z chwilą dostarczenia towarów przewoźnikowi, jeżeli konsument zlecił temu przewoźnikowi ich transport, a przedsiębiorca nie oferował takiej możliwości, bez uszczerbku dla praw konsumenta wobec przewoźnika.

Art. 492¹. Jeżeli strona obowiązana do spełnienia świadczenia oświadczy, że świadczenia tego nie spełni, druga strona może odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego, także przed nadejściem oznaczonego terminu spełnienia świadczenia.

1. Komentowany przepis przyznaje wierzycielowi **ustawowe prawo do odstąpienia od umowy** w razie **odmowy spełnienia świadczenia** przez dłużnika. Zakres zastosowania unormowania art. 492¹ obejmuje zarówno sytuację, gdy dłużnik złoży oświadczenie odmawiające spełnienia świadczenia, gdy termin wykonania zobowiązania już minął, jak i przypadek odmowy zaistniałej przed nadejściem oznaczonego terminu spełnienia świadczenia.

2. W pierwszej sytuacji **dłużnik składa oświadczenie odmawiające spełnienia świadczenia, gdy termin wykonania zobowiązania już minął**, a więc dłużnik opóźnia się ze swoim świadczeniem. Nie ma znaczenia, czy wierzycielowi przysługiwało prawo odstąpienia od umowy na podstawie innych przepisów (np. 491 k.c.). Przyznane przez komentowany przepis ustawowe prawo do odstąpienia od umowy nie jest uzależnione od odpowiedzialności dłużnika za opóźnienie i może być wykonywane bez potrzeby wyznaczenia terminu dodatkowego, jeżeli taki obowiązek wynika z innych uregulowań (np. art. 491, 543¹ § 2 k.c.).

3. Druga sytuacja zaistnieje, gdy **dłużnik jeszcze przed nadejściem oznaczonego terminu spełnienia świadczenia składa oświadczenie odmawiające spełnienia świadczenia**. Także wówczas na podstawie art. 492¹ k.c. uzyskuje prawo do odstąpienia od umowy, które może wykonać bez potrzeby wyznaczenia dłużnikowi dodatkowego terminu dla wykonania zobowiązania zgodnie z jego treścią.

W ten sposób ustawodawca odpowiada na pytanie o dużej doniosłości praktycznej: jak określić sytuację prawną stron zobowiązania, jeżeli dłużnik jeszcze przed terminem wymagalności odmawia spełnienia świadczenia. W doktrynie problem ten określany jest mianem nieuchronnego niewykonania zobowiązania (*anticipatory breach of contract*) i obejmuje także sytuację,

gdy z innych powodów niż odmowa spełnienia świadczenia przez dłużnika stanie się oczywiste, że zobowiązanie w terminie nie zostanie wykonane (por. J. Napierała, *Odpowiedzialność dłużnika za nieuchronne niewykonanie zobowiązania*, Warszawa 1997). Jednak art. 492¹ k.c. znajduje zastosowanie tylko w razie stanowczej odmowy spełnienia świadczenia, przyznając wierzycielowi uprawnienie do jednostronnego zniesienia wiążącego go zobowiązania.

4. Przepis art. 492¹ k.c. stosuje się do każdego typu zobowiązania z umowy wzajemnej, jednak w związku z powszechnością **umów sprzedaży konsumenckiej** szerokie zastosowanie znajdzie w przypadku odmowy spełnienia świadczenia konsumentowi przez sprzedawcę. Z umową sprzedaży związane jest też źródło wprowadzenia do polskiego systemu prawnego tej regulacji. Dyrektywa 2011/83/UE o prawach konsumentów wskazuje, że jeżeli przedsiębiorca nie dostarczył towarów w terminie uzgodnionym z konsumentem, konsument powinien przed rozwiązaniem umowy zwrócić się do przedsiębiorcy o dostarczenie w rozsądnym dodatkowym terminie i powinien mieć prawo rozwiązania umowy, jeśli przedsiębiorca nie dostarczy towarów również w tym dodatkowym terminie. Przepis ten nie powinien jednak mieć zastosowania, gdy przedsiębiorca w jednoznacznym oświadczeniu odmówił dostarczenia towarów. Nie powinien mieć on zastosowania również w pewnych okolicznościach, w których termin dostarczenia ma istotne znaczenie, na przykład w przypadku sukni ślubnej, która powinna zostać dostarczona przed ślubem. Nie powinien też mieć zastosowania w okolicznościach, w których konsument informuje przedsiębiorcę, że dostarczenie w określonym terminie ma istotne znaczenie. W tych szczególnych przypadkach, jeżeli przedsiębiorca nie dostarczy towarów na czas, konsument powinien mieć prawo do rozwiązania umowy natychmiast po upływie początkowo uzgodnionego terminu dostarczenia.

Polski ustawodawca wprowadził stosowną regulację prawną w nowym przepisie art. 543¹ k.c., stanowiąc, że w przypadku sprzedaży konsumenckiej, jeżeli umowa nie stanowi inaczej, sprzedawca obowiązany jest niezwłocznie wydać rzecz kupującemu, nie później niż 30 dni od zawarcia umowy, natomiast w razie opóźnienia sprzedawcy kupujący może wyznaczyć dodatkowy termin do wydania rzeczy, a po jego bezskutecznym upływie może od umowy odstąpić. Przy czym stosuje się przepisy art. 492, 492¹ oraz 494 k.c.

Art. 494. § 1. Strona, która odstępuje od umowy wzajemnej, obowiązana jest zwrócić drugiej stronie wszystko, co otrzymała od niej na mocy umowy, a druga strona obowiązana jest to przyjąć. Strona, która odstępuje od umowy, może żądać nie tylko zwrotu tego, co świadczyła, lecz również na zasadach ogólnych naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

§ 2. Zwrot świadczenia na rzecz konsumenta powinien nastąpić niezwłocznie.

1. Ustawą o ochronie praw konsumentów dokonane zostały pewne zmiany w treści art. 494 k.c., który określa **skutki prawne skorzystania przez stronę z uprawnienia do odstąpienia od umowy**, przyznanego jej z mocy ustawy na wypadek niewykonania zobowiązania (art. 491–493¹ k.c.). W szczególności komentowany przepis wskazuje na obowiązek zwrotu świadczenia już spełnionego oraz obowiązek naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania. Zmiany dokonane ustawą o ochronie praw konsumentów dotyczą: 1) wprowadzenia obowiązku przyjęcia przez drugą stronę zwracanego świadczenia; 2) uzupełnienia oznaczenia obowiązku naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania o wskazanie, że obowiązek ten określają ogólne zasady naprawienia szkody; 3) wprowadzenia do przepisu drugiego paragrafu, określającego termin zwrotu świadczenia na rzecz konsumenta – zwrot powinien nastąpić niezwłocznie.

2. Obowiązek odebrania przedmiotu świadczenia nie jest jednoznacznie uregulowany. Na ogół wskazuje się na obowiązek współdziałania wierzyciela (art. 354 k.c.), nie kwalifikując tej powinności jako długu. W przypadku umowy sprzedaży, kwestii tej nie rozstrzyga ani art. 535 k.c., stanowiący o obowiązku odebrania rzeczy, ani art. 551 k.c., określający skutki zwłoki kupującego z odebraniem rzeczy sprzedanej. Tymczasem w praktyce dochodzenia roszczeń z tytułu niewykonania zobowiązania i konieczności dokonania rozliczeń między stronami zdarzają się sytuacje, gdy zwrot przedmiotu świadczenia nie może nastąpić z powodu odmowy jego odebrania przez drugą stronę.

Zmiana treści komentowanego przepisu ma więc istotne znaczenie. W art. 494 § 1 k.c. oznaczony został *expressis verbis* **obowiązek przyjęcia przez drugą stronę świadczenia zwracanego przez odstępującego od umowy wzajemnej**, czyli tego, co strona odstępująca wcześniej otrzymała na mocy zawartej umowy. Należy sądzić, że w ten sposób ustawodawca

opowiedział się za obciążeniem odpowiedzialnością odszkodowawczą strony niewykonywającej tego obowiązku na podstawie przepisów o odpowiedzialności dłużnika za niewykonanie zobowiązania (art. 471 i n. k.c.).

3. Przepis art. 494 k.c. nie stanowi samodzielnej podstawy do żądania naprawienia szkody, ale odsyła do ogólnych zasad kompensowania szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania, a więc reguł określonych przepisami art. 471 i n. k.c. Ustawodawca jednoznacznie przesądził tę kwestię, uzupełniając treść art. 494 k.c. o sformułowanie „na zasadach ogólnych”, i zgodnie z dominującym poglądem doktryny i orzecznictwa **odpowiedzialność drugiej strony wobec odstępującego od umowy wzajemnej za wyrządzoną mu szkodę wymaga ustalenia na podstawie art. 471 i n. k.c.**

4. Artykuł 494 § 2 k.c. określa **obowiązek przedsiębiorcy niezwłocznego zwrotu świadczenia konsumentowi**, jeżeli dokonano odstąpienia od umowy wzajemnej. Ta nowa regulacja prawna ma **charakter szczególny** wobec oznaczonych w art. 455 k.c. reguł ustalania **terminu spełnienia świadczenia**, a więc w sposób odmienny określa termin wymagalności roszczenia. Wbrew regule ogólnej, wymagającej wcześniejszego wezwania dłużnika do wykonania świadczenia (art. 455 k.c.), jeżeli dokonano odstąpienia od umowy, zwrot świadczenia przez przedsiębiorcę na rzecz konsumenta powinien nastąpić niezwłocznie, bez konieczności wcześniejszego wezwania przedsiębiorcy do świadczenia.

Przepis art. 494 § 2 k.c. wprowadza do kodeksu cywilnego postanowienia art. 18 § 3 dyrektywy 2011/83/UE o prawach konsumentów, który stanowi, że po rozwiązaniu umowy przedsiębiorca bez zbędnej zwłoki dokonuje zwrotu całej kwoty zapłaconej w ramach umowy.

Ustawa

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

Kodeks cywilny¹

(tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121)

---

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz. Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

KSIĘGA TRZECIA ZOBOWIĄZANIA

TYTUŁ I PRZEPISY OGÓLNE

Art. 353. § 1. Zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić.

§ 2. Świadczenie może polegać na działaniu albo na zaniechaniu.

1. Księga trzecia kodeksu cywilnego, której pierwszym przepisem jest komentowany art. 353, obejmuje **prawo zobowiązań** i, jak inne działy prawa cywilnego, reguluje stosunki cywilnoprawne. Zobowiązania są najobszerniejszym działem, normującym obrót dobrami i usługami w społeczeństwie, najczęściej realizowany za pomocą pieniądza. Księga trzecia kodeksu cywilnego jest podstawowym źródłem prawa zobowiązań. Poza kodeksem stosunki zobowiązaniowe regulowane są wieloma innymi aktami prawnymi, uzupełniającymi lub modyfikującymi unormowania kodeksowe. Także proces harmonizacji i unifikacji prawa europejskiego oddziaływa na regulację prawną stosunków obligacyjnych, zwłaszcza w zakresie obrotu z udziałem konsumentów.

2. Normy prawa zobowiązań mają z reguły **charakter dyspozytywny**, chociaż niektóre instytucje zostały uregulowane normami bezwzględnie wiążącymi (np. bezpodstawne wzbogacenie, czyny niedozwolone). Dominacja norm względnie wiążących w prawie zobowiązań jest następstwem szczególnego znaczenia, jakie w tym dziale prawa cywilnego przypisuje się konieczności poszanowania autonomii podmiotów stosunków cywilnoprawnych. Rola norm prawnych polega tu raczej na wskazaniu pewnego mode-

lowego ujęcia praw i obowiązków stron stosunku obligacyjnego oraz uzupełnianiu jego treści w zakresie nieuregulowanym przez strony. Są to funkcje charakterystyczne dla norm *iuris dispositivi*. Rzadziej normy zobowiązaniowe pełnią funkcję ochronną, zapewniając bezpieczeństwo obrotu i ochronę interesów podmiotów.

Brak wyraźnych wskazań w przepisie o jego dyspozytywnym lub imperatywnym charakterze wymaga sięgnięcia do funkcjonalnych reguł wykładni. Należy jednak uznać za słuszną tezę, że bezwzględnie wiążący charakter normy prawnej w zakresie prawa zobowiązań wymaga szczególnie silnego uzasadnienia uchylającego przeciwną regułę interpretacyjną (por. K. Mularski, *Wykonanie zastępcze – ius cogens czy ius dispositivum*, Mon. Praw. 2006, nr 14, s. 760; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, *Komentarz*, t. I, 2011, przed art. 353, nb 28).

3. Powszechnie przyjęty jest podział prawa zobowiązań na część ogólną (art. 353–534 k.c.) i część szczegółową (art. 535–921¹⁶ k.c.). Część ogólna zawiera unormowania, które mają zastosowanie jednocześnie do wielu typów zobowiązań, regulowanych w kodeksie i pozakodeksowych aktach prawnych, natomiast część szczegółowa określa poszczególne typy stosunków obligacyjnych, wyróżnianych z uwagi na ich przedmiot.

W ramach części ogólnej zobowiązań można dostrzec przepisy dotyczące wszelkich zobowiązań (tytuły I–II i VII–X) oraz przepisy regulujące zobowiązania powstałe z trzech podstawowych źródeł stosunków obligacyjnych: zobowiązania umowne (tytuł III), z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (tytuł V) oraz z czynów niedozwolonych (tytuł VI). Nie znalazła pełnej akceptacji w doktrynie koncepcja ustawodawcy wyodrębnienia – w stosunku do deliktów i kontraktów – reguły odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (tytuł VI¹).

Instytucje części ogólnej zobowiązań znajdują powszechne zastosowanie na całym obszarze stosunków obligacyjnych, a więc w odniesieniu do wszelkich typów zobowiązań uregulowanych w kodeksie cywilnym, poza kodeksem cywilnym, jak i tych, które nie mają swojej szczególnej regulacji prawnej, a kontrakty nienazwane zawierane są w ramach swobody umów. Zgodnie z regułą interpretacyjną *lex specialis derogat legi generali*, w pierwszej kolejności znajdują zastosowanie przepisy odnoszące się do poszczególnych typów zobowiązań, a dopiero brak stosownej regulacji pozwoli sięgnąć do norm ujętych w części ogólnej prawa zobowiązań. Z kolei ta regulacja prawna ma charakter szczególny wobec przepisów księgi pierwszej

kodeksu, zawężając zastosowanie przepisów części ogólnej kodeksu cywilnego.

4. **Źródłem zobowiązań** są zdarzenia cywilnoprawne. Najczęściej są to czynności prawne, zwłaszcza umowy, chociaż niektóre zobowiązania powstają drogą czynności jednostronnych (np. przyrzeczenie publiczne czy zapis zwykły, uregulowany w księdze czwartej kodeksu cywilnego). Także akty administracyjne oraz orzeczenia sądowe mogą stanowić źródło powstania stosunku obligacyjnego. Dzieje się tak, gdy mają one charakter konstytutywny – powstanie zobowiązania jest bezpośrednim skutkiem tego zdarzenia (np. decyzja ustalająca odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomości albo orzeczenie sądowe rozwiązujące spółkę czy waloryzujące świadczenie). Stosunki zobowiązaniowe mogą powstać także wskutek innych zdarzeń, z którymi norma prawna łączy skutek w postaci powstania stosunku obligacyjnego. Zobowiązanie powstaje wówczas *ex lege*, gdy ma miejsce czyn niedozwolony (art. 415 i n. k.c.), bezpodstawne wzbogacenie (art. 405 i n. k.c.) bądź prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia (art. 752 i n. k.c.).

5. Cechą zobowiązań jest **względny charakter** stosunku cywilnoprawnego, co oznacza, że podmiot uprawniony dysponuje prawami skutecznymi wyłącznie wobec innego indywidualnie określonego podmiotu. Oznacza to słabszą ochronę wierzytelności niż praw rzeczowych, jako praw bezwzględnych, skutecznych *erga omnes*. Wyjątkiem od reguły jest wzmocnienie ochrony i rozszerzenie skuteczności wierzytelności. Przykładem mogą być przepisy art. 690 i 910 § 1 k.c., które pewnym uprawnieniom wierzycieli przyznają skuteczność *erga omnes*. Natomiast inne instrumenty (art. 59, 527 i n. k.c.) pozwalają na uzyskanie przez wierzytelność skuteczności w stosunku do innego podmiotu, poza samym wierzycielem.

6. Przepis art. 353 k.c., określając **pojęcie zobowiązania**, wskazuje, że jest to stosunek prawny między podmiotem uprawnionym, wierzycielem a podmiotem zobowiązanym, dłużnikiem, natomiast treścią tego stosunku są uprawnienia wierzyciela i skorelowane z nimi obowiązki dłużnika. Uprawnienia wierzyciela sprowadzają się do możliwości żądania od dłużnika świadczenia, a obowiązki dłużnika polegają na spełnieniu tego świadczenia i tym samym zaspokojeniu interesu wierzyciela. Wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia w naturze, a jeżeli spełnione są określone przesłanki, uzyskuje także inne uprawnienia, na przykład odszkodowawcze (por. T. Pajor, *Roszczenie o spełnienie świadczenia w naturze (w:) Zaciąganie*